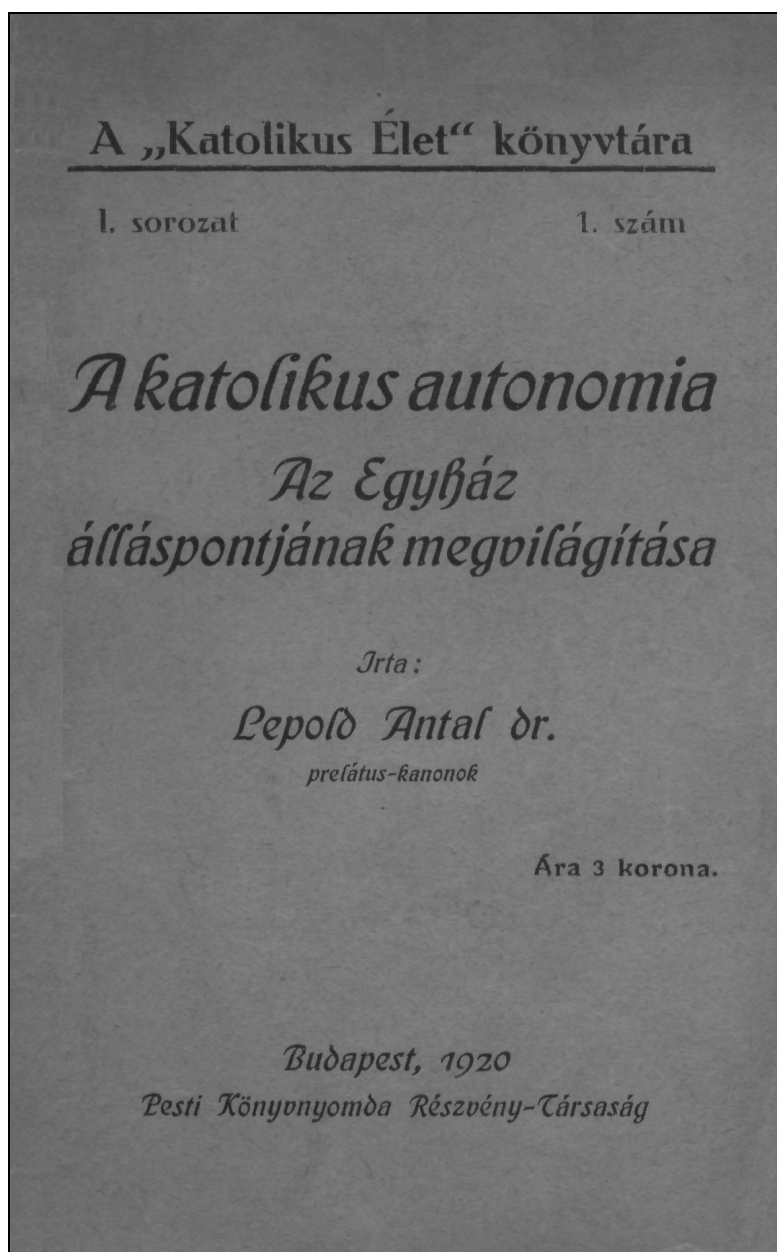

Lepold Antal
A katolikus autonómia
Az Egyház álláspontjának megvilágítása

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Lepold Antal
prelátus-kanonok
A katolikus autonómia
Az Egyház álláspontjának megvilágítása

Nihil obstat
P. Ludovicus Tomcsányi S. J.
censor dioecesanus.

Nr. 1174. Imprimatur.
Budapestini, die 29. Maii 1920.
Dr. Joannes Mészáros
vicarius generalis Bp.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című füzet elektronikus változata. A füzet 1920-ban jelent meg Budapesten a „Katolikus Élet” kiadásában, annak első sorozatának első számaként.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezetés	4
Mi az autonómia?.....	4
Mi az autonómia tartalma?.....	6
Az autonómia szervezete	10

Bevezetés

A keresztény megújulás napjaiban a magyar katolikus közélet és a katolikus autonómiát követelő mozgalom régi vezérei többször kijelentették az ország színe előtt a magyar kormánynak elhatározott szándékát, hogy a katolikus autonómiáról rövid időn belül törvényjavaslatot terjeszt a nemzetgyűlés elé. Bár az autonómia ügye 1848. óta állandóan napirenden van, már két évtizede minden magyar kormánynak programjában szerepelt, háromszor (1902., 1910., 1917.) közvetlenül a megvalósulás előtt volt s így a magyar katolikusok – úgy a püspöki kar, mint az alsó papság és világi hívek – vele bőségesen foglalkozhattak: mégis szükségesnek látszik, hogy ezt a súlyos problémát egyházi szempontból nyilvánosan megvilágítsuk, mert az autonómia egyházi nehézségeit és veszedelemait a nagy nyilvánosság előtt eddig kielégítően föl nem tárták s így különösen a világi hívek körében még számos félreértés és tévedés tapasztalható. Most, mikor a keresztény megújulás idején minden biztosíték megvan, hogy az autonómia végre tényleg megvalósul, világosan kell látnunk, mi az autonómia, mi lehet a hatásköre és milyen a szervezete. Természetes, hogy az autonómiának katolikusnak kell lennie, az Egyház szellemében kell létesülnie és működnie. Ha már az autonómia megalkotásakor beleütközünk az Egyház elveibe, alkotmányába és történetileg kifejlődött jogrendszerébe: akkor az autonómiához fűzött nagy reményeink nemcsak beválni nem fognak, hanem a magyar katolikus egyház életét megbénító végtelen bonyodalmakba sodródunk, amelyeknek következményei beláthatatlanok.

Tárgyaljuk:

1. az autonómia fogalmát,
2. a tartalmát,
3. a szervezetét.

A három pont egymástól teljesen különváltan alig mutatható be. Mindegyik rész átnyúl a másikba, azért az egyik kifejtésénél vagy előre kell a másikat is érintenünk, vagy egy előbbi részre visszatérnünk.

Mi az autonómia?

Autonómia annyi, mint *önkormányzás, önrendelkezés*. Jelent tehát függetlenséget idegen befolyástól és a cselekvési szabadságot, szabad erő kifejtést a sajátos jogterületen és a sajátos alkotmány keretei közt. A magyar katolikus Egyház autonómiája jelenti az Egyház függetlenségét az állami hatalomtól, azt a szabadságot, hogy *Magyarországon a maga isteni alkotmánya, történetileg kifejlődött szervezete és joga szerint éljen és működjék*. Ezt a szabadságot az Egyház isteni Alapítójától kapta. Nem is szokta azt az államoktól kérni. De az államok azt neki sokszor kifejezetten is megadták, így megadta azt Magyarországon Szent István király törvényei II. könyv. II. f. 2. cikkében: *Episcopi habeant potestatem res ecclesiasticas providere, regere, gubernare atque dispensare secundum canonum auctoritatem*. Ez a törvény ma is érvényességben van. Sohasem vonta azt vissza a magyar törvényhozás. Tévedés tehát azt hinni, hogy a katolikusok valami új jogot akarnak szerezni, mikor az autonómiát követelik, vagy hogy az országban később jelentkező vallásoknak olyan szabadságjogaik volnának, amelyek nagyobbak és tágabbak, mint az avita et haereditaria religio szabadsága. Amikor a magyar törvényhozás az 1790/91. évi XXVI. törvénycikkkel megadta a protestáns egyházak autonómiáját, az 1868: IX. t.-c.-kel a görög keletieknek az autonómiát, sőt az 1895: XLIII. t.-c.-kel még a jövőben elismerendő felekezeteknek is az önrendelkező jogot, nem szándékozott azokat a katolikus vallással szemben privilegizálni,

hanem megadta nekik azt, amiről hitte, hogy a katolikus Egyháznak mindig megvolt és megvan.

S ha a felekezetek ma tényleg mégis tágabb önrendelkező jogot s az államtól tökéletesebb függetlenséget élveznek, annak oka nem a magyar jog alapelveiben, hanem a speciális történeti fejlődésben van. Magyarországon a katolikus vallás 1848-ig államvallás volt. Az állam az Egyház szabadságát nemcsak biztosította, hanem a király, a törvényhozás és a végrehajtó hatalom összes szervei azt pozitíve támogatták. A király az Egyház dotálása és támogatása címén bizonyos jogokat kezdett gyakorolni az Egyházban, amelyek őt államfői minőségében meg nem illették s amelyeket a főkegyúri jog néven szoktunk összefoglalni. Ezeket a jogokat a király 1848. előtt a saját hivatalai – a királyi dikasztériumok – útján, 1848. óta azonban a felelős kormány által gyakorolta. Így került az egyházi adminisztratív ügykör bizonyos része az állam közegeinek kezébe. Nem jogfosztás, hanem pozitív s az Egyház által is hálásan elismert támogatás címén szerzett befolyást az állam. S 1848. előtt ezt az állami befolyást, amennyiben általában jóindulatúlag és az Egyház érdekében gyakorolták, tényleg valami kedvezménynek tekinthette az Egyház. 1848. után a helyzet megváltozott, mert az állam a katolikus Egyházat az 1848: XX. t.-c. óta kedvezményben nem részesíthette. Befolyása az Egyház ügyeire tehát értéktelen, sőt veszedelmes lett. Az autonomikus mozgalom tehát visszaköveteli az élvezett privilégiumokért privilégiumként az államnak juttatott ügykört. Egyszerű viszonyosságról van szó, amely kétségen felül jogos. Azonfelül az Egyház kizáróan az államfőnek juttatott – legalább hallgatólagos beleegyezéssel – privilégiumot, amely az uralkodó személyéhez fűződik s így alkotmányos kormányra tulajdonképpen át nem ruházható. Hazai törvényeink, nevezetesen az 1715. évi LX. és az 1791. évi XXIII. és más törvénycikkek szerint a főkegyúri jog a királynak fenntartott, személyes, elidegeníthetetlen és másra át nem ruházható joga. *II. Mátyás*nak 1616. évi április 29-ikén a beszercebányaiakhoz intézett leirata szerint még az ország nádora, a királynak teljhatalmú helyettese sem gyakorolhatta a főkegyúri jogot. Ugyanazért *V. Ferdinánd* az 1848. évi törvények szentesítésekor kijelentette, hogy az új törvények a király személyét megillető főkegyúri jogot nem érinthetik. E címen is kívánhatjuk, hogy a katolikus Egyház saját kezelésébe kapja azt, amit az alkotmányos kormány a király főkegyúri joga címén kifogásolható alapon gyakorol. A katolikus autonómia tehát nem új jog szerzése, hanem egy olyan ügykör *visszakövetelése* a kormánytól, amelyhez az Egyház által a királynak adott privilégium címén jutott. A teljes autonómia természetesen a királyi főkegyúri jognak megszűnését is jelentené, de a főkegyúri jog fennmaradását eddig úgy a magyar király, mint a magyar kormány és a katolikusok nagy többsége határozottan akarta. Ez kiviláglik *I. Ferenc József*nek 1895. évi november 24-én kelt királyi elhatározásából, amelyben az autonómiai kongresszus egybehívását megengedi, az autonómiát érintő összes eddigi királyi nyilatkozatokból, a magyar királyi kormányok teljesen egybehangzó álláspontjából, a két autonómiai kongresszus által készített szervezeti szabályzattervezetből és a püspöki kar számos határozatából.

De az eddigi megállapításokkal a magyar katolikus autonómia fogalma nincs kimerítve. Van annak sajátosan magyar anyajegye, amely másutt ismeretlen a világon. A magyar katolikusok ugyanis a magyar kormány által gyakorolt katolikus egyházi ügykört nem az Egyház alkotmánya szerint illetékes egyházkormányzói hatalomnak, jobban mondva nemcsak ennek a hatalomnak követelik vissza, hanem a kormány helyett be akarják állítani a magyarországi *összes katolikusok választott képviselőjét*, amely kétharmad részben volna világi és egyharmad részben egyházi. Ez a követelés 1848. április 8-án hangzott el először abban az értekezletben, amelyet a magyar püspökök az országgyűlés katolikus tagjaival tartottak, miután az országgyűlés április 6-án elutasította a katolikusoknak autonómiát követelő petícióját. A gondolatot az erdélyi katolikus státus és a magyarországi protestáns egyházak példája sugallta.

Bővebben kifejtette azt *Eötvös József* miniszter a *Simor János* hercegprímáshoz írt leveleiben, majd a magyar püspökök és világiak tanácskozásaiban *Deák Ferenc* 1868. és 1869-ben. E tanácskozásokon kristályosodott ki az álláspont, amelyet *I. Ferenc József* is elfogadott, midőn 1869. október 25-én kiadta a „Magyarországi katolikus egyház autonómiáját szervező gyűlés tagjainak választási módozatát” a világiak kétharmad, az egyháziak egyharmad arányban való képviselte alapján. Az 1870/1. évi szervező kongresszusban tapasztaltak után a *Csáky Albin* által összehívott ankéton komoly hangok hallatszottak a választáson alapuló demokratikus autonómiai szervezet ellen, de éppen egy magyar főpapnak nem egyházas szellemű felszólalása akadályozta a józanabb irány győzelmét s az ankét azt a javaslatot tette a királynak, hogy a második szervező kongresszus is az 1869. évi választási módozat alapján hívassék egybe.

Így a képviseleti katolikus autonómiának fogalma él bennünk a mai napig. Az 1870/1. évi szervező kongresszus a képviseleti rendszert egyenesen szembeállította a hierarchiával s kimondotta, hogy az állammal és más felekezetekkel szemben a magyarországi katolikus Egyház jogos képviselte a hívek összessége által választott világi és egyházi autonómiai képviselőket illeti. Ez egyenes tagadása volt a hierarchikus szervezetnek. Azért az 1897/1902. évi szervező kongresszus, egyházasabb alapokon akart elindulni s a hierarchia jogait tiszteletben tartani. De ragaszkodott mégis a választott képviselthez, amelyben a világi elem kétharmad részben szerepel s amelyben a világiak és az alsó papság egyenrangúak a püspökökkel s így a püspökök a határozathozatalnál leszavazhatók. A szervező kongresszus katolikus érzésű tagjai avval mentették álláspontjukat, hogy az autonómia:

1. olyan ügykört nyer, amelyet eddig is világiak intéztek s amely nem tartozik az Egyház belső juriszdikciójához, tehát nem igényli végső fokban a püspökök döntését;
2. a püspökök is elfogadják az autonómiát, tehát hatalmat delegálnak az autonómiának;
3. a magyar autonomikus jogérzék, a protestáns egyházak példája, a hatásos védekezés az állammal és más felekezetekkel szemben megköveteli a választott képviselten nyugvó autonómiát.

A magyar katolikus autonómia teljes fogalma az elmondottak után így határozható meg: *A magyar katolikus autonómián értjük a magyar katolikus Egyháznak az állam által is elismert szabad önrendelkező jogát, amelyet bizonyos ügykörben – beleértve a most a magyar felelős kormány által ellátott egyházi ügyeket – a papok és világi hívek választott képviselői gyakorolnak a király főkegyúri jogának és az Egyház hierarchikus szervezetének sérelme nélkül.*

Mi az autonómia tartalma?

Az autonómia meghatározásakor használt szavak:

1. bizonyos ügykörben;
2. a király főkegyúri jogának és
3. az egyház hierarchikus szervezetének sérelme nélkül, elvezetnek minket az autonómia tartalmának kérdéséhez. Tágabb értelemben az autonómia tartalmához tartozik az egyházi joghatóság egész tárgyköre. Tehát a kizárólag a hierarchia által ellátott ügyek is. De mi itt a speciális magyar autonómiáról beszélünk, vagyis a képviseleti autonómiáról, amely felölelné a kormánytól visszakövetelt ügykört, az országos katolikus alapok és alapítványok kezelését, a katolikus felső- és középiskolák vezetését, azonkívül az egyház megyei és egyházközségi anyagi és iskolai ügyeket s igényt tart az iskolai személyzetten kívül bizonyos egyházi alkalmazottak kinevezésére és fegyelmezésére, lelkészek, egyházi javadalmasok, sőt a püspökök jelölésére.

Korlátja volna a jogkör gyakorlatának a királyi főkegyúri jog és a hierarchia. A király főkegyúri jogának eltörlésére is gondolt bizonyos időkben az autonómia, de a nagy többség mindig számolt a főkegyúri jog fenntartásával. A főkegyúri jog nincs kodifikálva. Jogositványainak felsorolása teljesen lehetetlen. Most a királyi hatalom szünetelése idején a jog gyakorlása nincs rendezve. Nem is lehet azt az Apostoli Szentszékkal való megállapodás nélkül rendezni. Lehetetlen a főkegyúri jogot és annak gyakorlását egyoldalúan magyar törvénnyel elintézni. Először konkordátumot kell kötni Rómával s azt lehet azután törvénybe iktatni. Ha az autonómiát a mostani átmeneti idő alatt akarjuk megvalósítani, a főkegyúri jogot legtanácsosabb figyelmen kívül hagyni, illetve jogfenntartó nyilatkozattal elintézni.

Ami a hierarchiákat illeti, fel kell vetnünk azt a kérdést, lehet-e az autonómia jogkörét úgy szabályozni, hogy két részre osztjuk az egyházi joghatóság területét, tudniillik a szorosan vett *lelki ügyekre*, vagyis a tanítói, rendi és egyházkormányzati jogkörre és az úgynevezett *világi vonatkozású* anyagi és iskolaközigazgatási jogkörre; s azután azt mondani, hogy az előbbi kizáróan a hierarchia joghatóságához tartozik, a másik pedig az autonóm képviselőhöz, amely a *hierarchiától függetlenül*, vagy annak tagjaival, mint egyenrangú autonómiai képviselőkkel együtt intézi sajátos ügykörét egyszerűen a többségi elv alapján?

E kérdésre határozott *nem*-mel kell válaszolnunk. Az egyházjog ily megkülönböztetést nem ismer s ilyen szétválasztása az egyházi joghatóságnak a gyakorlatban lehetetlen is volna. Mikor *Vaszary* bíboros, hercegprímás 1897-ben megkísérelte az egyházi jogkörnek ily szétválasztását s javaslatát bemutatta Rómának, 1897. október 1-én kelt levelében *Rampolla* bíboros azt válaszolja: Quae in litteris tuis exhibetur, determinatio negativa et positiva iurium, autonomiae committendorum vel non, minime probari potest.

Az Egyház nem emberi alkotmány, amelyet különböző korszerű elméletek szerint lehet változtatni, hanem isteni üdvintézmény szorosan megállapított szervezettel, amely szerint csak az apostoloknak és apostolutódoknak van joghatóságuk s ez a joghatóság kiterjed az egyházi ügykör egész komplexumára. Olyan tárgykört nem lehet körülírni, amelyben a joghatósággal nem bírók, tehát világiak és az alsópapság a pápától és a püspököktől függetlenül intézkedhetnének. A pápától és a püspököktől független, vagy velők egyenrangú jurisdikció elképzelhetetlen az Egyházban. Lehetetlen a püspököket az autonómiában elkeverni és őket autonómiai képviselőkné választani vagy tekinteni. A püspökök természetesen az autonómia fölött állanak nemcsak a lelkiekben, hanem bárminő egyházi ügykörben.

Az Apostoli Szentszék maga is kifejezte ezt az elvet: „Nem tűrheti a Szentszék, hogy a magyar katolikus Egyház képviselője a nép által választott világiakat, papokat és püspököket illesse meg. Ez a képviselő magában az autonómiában is *kizáróan a püspököket* illeti meg.” (1897. okt. 1.) „A püspöki hatalom iránt való engedelmesség és alávetettség nem esik a szabad választás körébe, hanem szoros kötelesség, az Egyház isteni alkotmányának legkiválóbb fundamentuma.” (XIII. Leó levele.)

De igenis van az egyházi joghatóságnak olyan területe, amelyen az apostolutódok igénybe vehetik az alsópapság és a világi hívek segítségét s ezeknek befolyást engedhetnek, ha a felügyelet és a végső döntés joga kétségen kívül fenn van tartva az egyházi joghatóság birtoklóinak. E jogterület meghatározása az Egyháztól függ. Természetesen kizár az Egyház minden beavatkozást a szorosan vett hitelvi, egyházfegyelmi és egyházkormányzati téren. Azonban a történelem bizonyítja, hogy püspökök és lelkészek személyének kijelölésénél, anyagi és iskolai ügyekben igenis engedett az Egyház bizonyos befolyást a világiaknak is. A befolyás mértékének és terjedelmének megítélésénél mindig figyelembe kell venni azt is, vajon az Egyház kényszerhelyzetben volt-e s valami nagyobb rossz elkerülése végett engedett-e, vagy önként biztosította-e e befolyást.

A mi esetünkben a katolikus autonómia nem az Egyház ellenére, hanem az Egyház javára, az Egyház meghallgatásával készül. Az autonómjogot az állam iktatja ugyan

törvénybe, de ez a törvény nem határozza meg a különböző egyházi jogkörök gyakorlásának módját. A módot maguk a katolikusok fogják megállapítani. Mi katolikusok pedig természetesen nem dolgozhatunk az Egyház ellen, nem követelhetünk olyant, amit az Egyház önként nem hajlandó megadni, hanem kényszerhelyzetben esetleg csak megtűrne. Azután egészen más megítélés alá esik az államfőknek biztosított privilégium, vagy usurpált beavatkozásuknak megtűrése, mint az Egyház hívei választott képviselőjének intézményesen elismert vagy megtűrt befolyása. Amaz sohasem veszélyezteti az Egyház alkotmányát, mert kedvezményes és kivételes jellege mindenkor nyilvánvaló s a pápa visszaélés esetén, vagy más racionális okból megszüntetheti. De emebben prejudicium foglaltatik az egyházi joghatóság ellen, amely megmértelyezi a hívek helyes katolikus érzékét s lassankint presbiteriális felfogást nevel, mintha a híveknek velökszületett s képviselőileg átruházható joguk volna az Egyház kormányzására. Az autonómia illetékességének körvonalozásánál tehát jogosan nem hivatkozhatunk a történelemre, hogy mit tűrt meg az Egyház valaha a világiak kezében, hanem csak megkérdezhetjük, miben hajlandó az Egyház most a mi esetünkben a képviselői autonómiának befolyást engedni. Már pedig Róma ismételtén kijelentette, hogy a püspökök kijelölése körül az autonómiának jogot nem ad. A lelkészek kijelölésére is csak ott remélhet ingerenciát az autonómia, ahol az eddig is dívott. Világos ugyanis az egyházjog tendenciája, hogy új kegyuraságok éppen a prezentálási jog miatt ne keletkezzenek, (Codex Juris Canonici c. 1450.) XIII. Leo pápa három nyilatkozatot adott az autonómia ügyében; válaszolt az 1870/1. évi elaborátumra, az 1897/1902. évi kongresszus előtt tett püspökkari észrevételekre és az 1897/1902. évi kongresszus munkálatára. Minden nyilatkozatában komoly kifogások vannak és új szabályzat kidolgozását sürgeti. X. Pius pápa szóbelileg helytelenítette a tervezett magyar autonómia szervezetét. Dicsőségesen uralkodó Szentatyánk, XV. Benedek pápa bécsi követe 1917-ben a következő levélben jelzi a Szentszék álláspontját – szem előtt tartva az 1897/1902. évi szervező kongresszus munkálatát:

„Abban a helyzetben vagyok, hogy közölhetem a Szentszéknek a tárgyra vonatkozó felfogását.

A Szentatya mindenekelőtt nagyrabecsüli azt a célt, amelyért az említett tervezetet összeállították, nevezetesen a magyar katolicizmus helyzetének javítását, tekintettel a háború után bekövetkező veszedelmekre is és megérdemelt dicsérettel adózik mindazoknak, akik ennek a nemes célnak megvalósítására közreműködtek munkájukkal.

Őszentsége továbbá megállapította, hogy az új tervezet jelentékeny javulást mutat az előbbiekhöz képest, ami az Egyház hierarchikus szervezetét illeti és azt a hasznót, amely az Egyházra háramlanék.

De egybevetve mindent, Őszentsége mégis úgy véli, hogy *elvben nem helyeselheti a szóban forgó tervezetet*, jóllehet elismeri, hogy előnyökkel járna a magyar Egyházra s veszedelmeket hárítana el attól.

Egyelőre, mihelyt a püspökök időszerűnek találják, közös megegyezéssel dolgozzanak ki új javaslatot, amely teljesen megegyezzen a hierarchia jogaival, s azokat minden veszedelemmel szemben biztosítsa.

Ennek a javaslatnak megszerkesztésében vezérlő elv gyanánt szem előtt tartandó főleg az, hogy nem lehet megengedni a világiaknak semmiféle beavatkozását sem a *lelki ügyekbe*, sem azokba, melyek a papság és a hívő nép *fegyelmére* vonatkoznak.

Ami a részleteket illeti, feltétlenül szükséges, hogy ilyen beavatkozástól mentes legyen a püspökök kinevezése, a plébániai, vagy nem plébániai javadalmak betöltése, a javadalmasok elmozdítása, a javadalmasoknak jövedelmeiktől való megfosztása, a vallást tanító tanítók és tanárok kinevezése.

Tehát a világiaknak csupán csak az anyagiak kezelésére és az iskolák vezetésére kiterjedő közreműködés engedhető meg az egyházi tekintély jogainak tökéletes megóvása mellett ebben a tárgyban is.

Ezek az új javaslat összeállításában követendő irányító szempontok. Mielőtt a javaslatot nyilvánosságra hoznák és érte síkra szállnának, gondoskodjanak a püspökök, hogy azt a Szentszék megvizsgálhassa s a Szentszék fenntartja magának, hogy alkalmas időben megadhassa a szükséges utasításokat.”

Mikor a Károlyi-éra idején az *Országos Katolikus Tanács* új szabályzatot készített, a tervezet készítői előtt feküdt ez a pápai leirat. Figyelembe is vették az 1–3. és 4. §§. fogalmazásánál. Az 1. §. kimondja, hogy az autonómia az egyházi kormányzat hozzájárulásával létesül. Ez óvatos fogalmazás helyett a helyes ez lett volna: az autonómia az Apostoli Szentszék és a püspökök hozzájárulásával és tőlük függésben létesül. A 3. §. a lelki juriszdkciót teljesen fenntartja a hierarchiának. A 4. §. az autonómia tulajdonképpeni jogterületén is biztosítja a hierarchia vétójogát, amely ellen egyetlen határozat sem válik jogerőssé. Nézetem szerint azonban a vétójog nem elégséges. Pozitív hozzájárulás szükséges a hierarchia részéről. Ellentétben van a pápai leirattal a 106. és 129. §., amelyek szerint az egyházmegyei tanács a püspöki és kanonoki székekre, az igazgatótanács a püspöki és javadalmas apátsági és prépostsági állásokra ajánl.

A 7. §. ellen, amely az egyházi vagyon jogalanyának és tulajdonosának az autonómiát mondja, a pápa 1919. március 12-én kelt s a Szentszék hivatalos lapjában közölt levelében nyilvánosan tiltakozik, a beneficiális jog felforgatása ellen külön óvást emel nemsokára azután 1919. október 1-én kelt másik levelében. Szükség van tehát az Országos Katolikus tanács által kidolgozott szervezeti szabályzat revíziójára. Az Apostoli Szentszék álláspontjának ismerete után könnyű ítélni arról a magyarországi közkeletű vádról, hogy a püspöki kar akadályozza az autonómia létesülését. A magyar püspöki kar elment a végső határokig s engedményeit a Szentszék többször nem helyeselte. A főkegyúri jog és a hierarchikus egyházalkotmányon kívül, mint az autonómia harmadik korlátját szokták említeni az állam főfelügyeleti jogát, amely az 1897/1902. évi szervezeti szabályzatba be is került. A katolikus Egyház e pretendált jog ellen mindig tiltakozott. A főfelügyeleti jog helyett a *Zichy*- és *Apponyi*-féle törvényjavaslat csak azt a fenntartást akarja törvénybe iktatni, hogy az autonómia nem sértheti az állam jogait, ami természetes is.

Az autonómia egyik lényeges tartalma az is, hogy az állam azt nyíltan elismeri, neki jogsegítséget és határozatainak végrehajtásában az állami karhatalmat biztosítja. Ez az állami támogatás a katolikus Egyházat eddigi szervezetében Szent István óta megilleti s így ez az Egyház újabb szervének, az autonómiának is természetszerűen kijár.

Ez a pont nem is indokolná, hogy az állam az autonómiát törvényben biztosítsa. A törvényt azért tartották *Zichy* és *Apponyi* miniszterek szükségesnek, hogy az autonómia kétséget kizáróan hozzájusson ahhoz az ügykörhöz is, amelyet az államkormány az 1848. III. t.-cikk alapján gyakorol és a királyi katolikus középiskolákhoz, amelyek az 1883: XXX. t.-c. 71. §. szerint a kultuszminiszter közvetlen vezetése alatt vannak. Az 1897/1902. szervező kongresszus idején a kormány még azon az állásponton volt, hogy az autonómia csak olyan hatáskört kaphat, amely törvényváltoztatás nélkül adható meg. Így az autonómia tartalma igen szűk lett volna. Sok jogász vitatta ugyan, hogy a katolikus alapok és a királyi katolikus középiskolák kiadásának nem akadályai az 1848: IV. 6. §. és az 1883: XXX. 71. §-ok. De az állásfoglalás nem volt egyöntetű. Azért választották azt a biztosabb utat, hogy az autonómia tartalmát törvényben garantálják, ami által ellenkező korábbi törvények világosan hatályukat veszítik.

Az autonómia szervezete

Ami végül az autonómia szervezetét illeti, első sorban is vizsgálnunk kell a képviseleti rendszernek jogalapját az Egyházban. *Ilyen jogalap nincs.* Egyes országokban találunk ugyan a képviseleten alapuló katolikus egyházközségi szervezetet, különösen Németországban, ahol állami törvény írja elő. De képviseleti országos és egyházmegyei autonómia az Egyházban ismeretlen Magyarországon kívül. Erdély egyházmegyei autonómiája az államjog kényszerítő hatása alatt készült. Tagjai eleinte a rendi országgyűlés (status) katolikus tagjai voltak. Később jött a választás. Egyházi jóváhagyást nem kapott. *Fogarassy Mihály* püspök igyekezett benne a püspöki joghatóságnak teljes érvényességet szerezni. Még azokban az országokban, ahol az Egyház és állam el vannak választva s az Egyház nem közjogi testület, sem találjuk meg az országos és egyházmegyei választott katolikus képviseletét a világiaknak és az alsópapságnak. Pedig itt szinte kínálkozott az alkalom, hogy a katolikusok az egyesületi jog védelme alá helyezkedjenek. A korrekt katolikus felfogás azonban más megoldást keresett. Az Egyház a pápa primátusán és a püspökökön, mint apostolutódokon nyugszik, nem a hívek összességén. *Ubi Petrus, ibi ecclesia.* Pápa, vagy a püspök nélkül nincs Egyház. Az Egyházat a pápán és a püspökön kívül, azaz tőlük függetlenül senki sem képviselheti. A pápa azonban egyedül is képviseli az egész Egyházat, a püspök pedig a maga megyéjét. Az Egyház isteni kegyelmek közvetítője. Ez a kegyelem csak az Úr választottai által közvetíthető. A hatalom az Egyházban felülről jó, nem alulról. A népfőnség elve abszurdum az Egyházban, mert a megváltás gyümölcse és a kinyilatkoztatás depozituma nem a népnél van letéve. Azért a nép által választott világi és papi képviselők nem lehetnek az Egyház reprezentálói és kormányzói.

Amikor tehát a püspökök valahol szükségesnek találták, hogy mellettük mások is, papok és világiak, segédkezzenek az Egyház képviseletében és kormányzásában, nem gondoltak általános választás elrendelésére, amelynek eredménye a püspökre is kötelező volna, hanem ők maguk választottak ki papokat és világiakat, akik a püspöktől teljes függésben intézték a rájuk bízott ügykört, így létesült Amerikában az egyházi tröszt, amelynek tagja a püspök, a vikárius, a lelkész és a püspök által kinevezett két világi ember. Így keletkezett Franciaországban az egyházmegyei és egyházközségi tanács, amely a püspök által kinevezett papokból és világiakból áll s mint tanácstestület működik a püspök, illetve a lelkész mellett a püspöktől függőségben, nem pedig mint a nép képviselői a püspökkel szemben, vagy avval egy rangban. Franciaországban az Egyház és állam szétválasztása után a püspökök behozták az egyházi adót (*denier du culte*). Mivel a pápa elutasította a francia kormány által javasolt kultuszegyesületeket (*associations cultuelles*), amelyekre az egyházi vagyon átszállott volna, a francia Egyház minden vagyon nélkül maradt s a hívek adományaira volt utalva. A kultuszegyesületek azért nem kapták meg a pápa jóváhagyását, mert a magyar autonómia eredeti alapgondolata szerint a hívek összességének képviselerei lettek volna a püspöki joghatóság kellő védelme nélkül. Az Egyház inkább lemondott több milliárd vagyonnról, minthogy eltúrta volna az Egyház isteni alkotmányán ejtett sérelmet. Miután a kultuszegyesületek nem létesülhettek, a francia püspökök az Egyház szellemében alakítottak autonómiát az anyagi ügyek vitelére: az *oeuvre de denier du culte*-et. Az egyes plébánosok mellé a püspök a plébános javaslatára hat vagy 10 tagból álló tanácsot nevezett ki (*conseillers pour assister les curés dans l'administration temporelle des paroisses*). A tanácsosok fele minden harmadik évben kiválik s a püspök a plébános és a megmaradt tanácsosok javaslatára kiegészíti a tanácsot, amely elkészíti a plébánia költségvetését és számadását s jóváhagyás végett a püspöknek betérjeszti. Egyes egyházmegyékben a püspök által kinevezett egyházmegyei tanácsosok is vannak a világi hívek sorából. Választásról szó sincs. S a francia Egyháznak ez az intézménye fényesen bevált. Az Egyház anyagi ügyeiben a legkiválóbb

katolikusok segítségét lehetett megnyerni. Szerencsésen elkerülték a demagógiát és a veszedelmes elemeknek beleszólását az Egyház ügyeibe, ami választásoknál majdnem elkerülhetetlen. Legújabbán egy igen előkelő francia katolikus dignitárius óva intette az autonómiát csináló magyar katolikusokat a választáson alapuló szervezet elvi és gyakorlati veszedelmeire. A francia gyakorlat alapján készültek az új egyházi törvénykönyv szakaszai az egyházmegyei „*consilium administrationis dioecesanum*”-ról és az egyházközségi vagyonkezelésről (1520. és 1521. kánon). E kánonok szerint a püspök úgy az egyházmegyei, mint a plébániai vagyon kezelésébe világi embereket is bevonhat, akiknek azonban csak tanácsadó joguk van. A kezelés az Egyház nevében történik. Az egyházmegyei szükségletekre a püspök az 1355., 1356., 1429., 1504. és 1505. kánonok alapján adót vet ki az egyházi javadalmakra, vagyonokra, egyházi intézményekre és plébániákra, amelyek viszont részben a hívektől élnek, akik egyházjogilag kötelesek az Egyházat a szükség és saját tehetségük szerint segíteni.

Kétségtelen, hogy a magyar felfogás a képviseleti autonómiáról az egyházjogban ismeretlen. De kérdés, vajon ezt a felfogást lehet-e az egyházi állásponttal úgy kibékíteni, hogy az Egyház részéről elfogadható legyen? Ez a kibékítés nézetem szerint úgy lehetséges, ha a választást úgy fogjuk fel, mint jelölést. A nép választás útján jelöl alkalmas tanácsadókat a püspöknek, aki azokat elfogadja akkor, mikor a választást jóváhagyja. De ebből következik, hogy a püspök hozzájárulása nélkül semmiféle választás nem lehet jogerős és a püspök bármily megválasztott egyházközségi, egyházmegyei vagy országos képviselőt, illetve funkcionáriust kifogásolhat, vagy elutasíthat. A választások nagy esélyeit és az Egyházra való veszedelmét is csak így lehet megelőzni.

Az egyházközségi autonómia ügyével részletesen nem foglalkozom. Ez ellen komoly nehézség nincs. Azok a szabályok, amelyek a fővárosi egyházközségek részére készültek, az Egyház álláspontját eléggé kidomborítják. Szomorú s a magyar viszonyokra jellemző, hogy egyes világi katolikusok az egyházközségi autonóm szabályzatban kifogásolják a püspöki joghatóság érvényesülését minden téren és a határozatok érvényességéhez a püspök jóváhagyásának szükségességét. Hiszen enélkül nincs katolikus autonómia. Maga a plébános is mindenben alá van rendelve a püspöknek. Pedig az autonómia a plébános munkakörét osztja meg.

Ami az országos autonómiai szervezetet illeti, arra Magyarországon szükség van. A magyar katolikusoknak vannak országos közös alapjaik és alapítványaik, amelyek kezelésére alkalmas szervezet szükséges, amikor majd a kezelést az Egyház visszakapja. Maga az Apostoli Szentszék is elismerte, hogy világiakból és papokból álló országos autonóm szervezet kezelheti ezeket a vagyonokat *cum dependentia ab episcopis*. Azonkívül ennek az országos szervezetnek, az országos katolikus autonómiai gyűlésnek és az igazgatótanácsnak feladata volna a katolikus felsőiskolák és középiskolák vezetése, az iskolai legfőbb irányítás és vezetés, az egyházpolitikai és egyéb országos katolikus ügyek megvitatása, amelyek nem érintik a lelki joghatóságot. Határozatait és intézkedéseit természetesen a püspöki kar hagyja jóvá. Tanácskozásaiban a püspökök is résztvehetnek, de sohasem mint tagok, vagy egyenrangú képviselők, hanem mint az országos katolikus Egyház egyedül jogosított képviselői, akik a tanácstestület javaslatait meghallgatják s annak felvilágosítást is adnak. Természetes, hogy az országos katolikus gyűlés vagy igazgatótanács nem lehet fellebbezési fórum valamely püspök által hozott, vagy jóváhagyott határozat ellen. Az egyházmegyei autonómiai gyűlés ellen a püspöki kar 1897. előtt és után tiltakozott, mint fölösleges és a püspöki juriszdikciót igen veszélyező testület ellen. Országos gyűlés mellett még külön egyházmegyei gyűlés sok a jóból. Ennek a gyűlésnek alig volna anyaga. Az egyházmegyéek anyagi és iskolai kérdésekben úgyis az országos gyűlés határozatai szerint igazodnak. Azután az egyházmegyei zsinatok úgyis elvégzik azt a feladatot, amelyre az egyházmegyei gyűlés hivatva volna.

Az egyházmegyei tanács működhetnék mint *consilium administrationis dioecesanum*, amely egyházz jogilag megalapozott intézmény. Ennek a *consilium*nak vagy egyházmegyei tanácsnak világi és pap tagjait a püspök nevezné ki, a világiakat a kiválóbb egyházközségi tanácstagokból. Alig hiszem, hogy más egyházmegyei autonómia létesíthető volna, amelynek az egyházjog ellenére való felállítását semmiféle egyházi szükség nem javasolja. Az egyházközségi és az országos autonóm szervezet fontos anyagi érdekek miatt szükséges, különösen nálunk, ahol valamiféle egyházközségi képviselőt követel az 1868: XXXVIII. és az 1876: XXVIII- t.-c. és az egész magyar közigazgatási és bírói joggyakorlat, s ahol országos katolikus vagyon van, amelynek kezelésére egyik püspök sem illetékes egymagában. De az egyházmegyei autonómia, amely a *beneficiumok* kezelésébe úgy sem avatkozhatik bele s az alapítványokat sem kezelheti, mert kezelésüket az alapítók bízták a káptalanokra, nem indokolt s így tervezett létesítését Róma, az egyházjog egységének és a püspöki joghatóság öre, alig fogja engedélyezni.

A püspök által kinevezett egyházmegyei tanács minden igényt kielégít, amelyet az autonómia szolgálni kíván, a zsinat pedig hangot adhat a kívánságoknak.

Foglalkozni kell még az autonómia egyes híveinek azzal az állításával, hogy az autonóm szervezetek ügykörében nem szükséges a püspöki joghatóság felsőbbbségét hangoztatni, mert hiszen az autonómia a püspököktől kapott delegációval működik, tehát a püspöki juriszdikció a szervezetileg megállapított ügykörben az autonómiára átszáll. Ez az álláspont teljesen tarthatatlan. Nem delegációról volna szó, hanem joglemondásról, amely az autonómia jóváhagyása után többé vissza nem vonható. Azután az autonómia delegált egyházi juriszdikció viselésére a kánonjog szerint képtelen. Az autonómia nem gyakorolhat juriszdikciót, hanem a püspök, illetve a püspökök tanácsadója és segítője lehet a püspök, illetve a püspökök juriszdikciója alatt.

Ez az egyházi álláspont, amely természetesen különböző más felekezetek, vagy az államjog autonomikus felfogásától. De az Egyház maga is lényegesen különbözik minden más társaságtól. Éppen azért, mert isteni és nem emberi. A papság feladata, hogy a világi hívekkel megértesse az Egyháznak isteni szervezetét, amelyre minden hívőnek büszkének kellene lennie. Az Egyház a maga isteni tisztaságában kell nekünk: *sine ruga et macula*. Forradalmi lázák megszedíthettek egyes fejeket. Álljon a papság tiszta fejjel és tántoríthatatlan hűséggel az Egyház mellett. A papnak legerősebb lelki árama a *sentire cum Ecclesia*.

A világi hívek és az alsópapság a katolikus szellemű autonómiában is szert tesznek mindarra a befolyásra, amelyre az Egyház iránt való szeretetből és lelkesedésből igényt tartanak. A hierarchia örömmel várja támogatásukat s az anyagi és iskolai ügyekben készségesen elfogadja és jóváhagyja azokat a javaslatokat és határozatokat, amelyek az Egyház javát célozzák. De a kormányzói hatalmat a hierarchia nem adhatja ki a kezéből s senkit nem szabadíthat föl arra, hogy az Egyháznak akár tudatlanságból, akár rosszakaratból árthasson. Katolikus meggyőződésű hívekre nem szégyen, hanem megnyugvás és kedves kötelesség az egyházi elöljáróknak való engedelmesség, mert az engedelmesség az igazság, az ideiglenes és örök boldogság útja. Az Egyház nekünk a továbbélő Krisztus, az út, igazság és élet. Tőle nem jogot és demokratikus reformot követelünk, hanem megváltást, igazságot és üdvösséget várunk. S ezt addig adhatja meg nekünk az Egyház, amíg az marad, aminek Krisztus alapította. Aki fölfogja ezt az igazságot, könnyen megérti az Egyház álláspontját az autonómiáról.